

Hnutí DUHA

místní skupina Olomouc

A > Dolní náměstí 38, 779 00 Olomouc
T > 585 228 584
F > 585 228 584
E > olomouc@hnutiduha.cz
W > www.hnutiduha.cz/olomouc
IČO > 44936354
ČÚ > 3313751001/5500

**Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
Správa CHKO Beskydy
Nádražní 36
75661 Rožnov pod Radhoštěm**

Olomouc, 9.10.2010

Vyjádření Hnutí DUHA Olomouc k podkladům rozhodnutí – nahodilé těžby LČR Vsetín

Hnutí DUHA Olomouc jako účastník řízení 1080/BE/2011 požaduje, aby Správa CHKO Beskydy stanovila následující podmínky pro provádění nahodilých těžeb, tj. výkonu činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu chráněných částí přírody:

- **vyločit jakoukoliv (i nahodilou) těžbu dřeva na území PR Kutany**
- **v případě mimořádně příznivých podmínek pro rozvoj lýkožrouta smrkového, jehož gradace by mohla ohrozit okolní hospodářské lesy, umožnit asanaci kůrovcem napadených stromů bez použití biocidů v ochranných pásmech přírodních rezervací Kutany a Makyta a přírodních památek Skálí, Brodská, Vachalka, Smradlavá.**

Zdůvodnění:

1) Absence důvodu, proč by mělo docházet k nahodilým těžbám dřeva

V lesích zvláštního určení, kam lze zařadit také lesy v 1. zónách CHKO, v přírodních rezervacích a památkách je vlastník lesa dle § 36 odst. 3. zákona č. 289/1995 Sb. povinen strpět omezení při hospodaření v lesích. To současně vyplývá i ze zákona o ochraně přírody a krajiny 114/2992 Sb., který stanovuje, že „každý je povinen při užívání přírody a krajiny **strpět omezení vyplývající z tohoto zákona**“ (§ 58 odst. 1 zákona).

V tomto případě by bylo také zcestné odůvodňovat těžbu s odkazem na § 32 odst. 2 zákona č. 289/1995 Sb. - povinnost činit při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod v lese (větrné a sněhové kalamity, přemnožení škůdců, nebezpečí vzniku požárů v období sucha apod.) bezodkladná opatření k jejich odstranění a pro zmírnění jejich následků. Vzhledem k tomu, že se jedná o zvláště chráněná území s jiným než hospodářským využitím, nelze tyto druhy považovat za „škůdce“. Škůdce je živočich, který různým způsobem škodí člověku nebo jeho majetku, ale nemůže škodit přírodě blízkému lesu nebo lesnímu ekosystému – tam nelze organizmy rozlišovat na škodlivé a užitečné. Tedy ani v rezervaci, resp. v lese zvláštního určení, kde není veřejným zájmem těžba dřeva a ekonomický zisk vlastníka, ale ochrana přírody a biodiverzity obecně. Navíc, vzhledem k relativně nízkému zastoupení smrku ve zmíněných rezervacích nemůže dojít ani v případě „přemnožení škůdce“ k žádným „mimořádným okolnostem“. Velmi pravděpodobně by k mimořádným okolnostem došlo v okolních hospodářských lesích, ale označení za „mimořádné“ by si vysloužily kvůli předchozím způsobům těžby, výsadbám monokultur smrku a celkovým

hospodařením vedoucím k oslabení stability ekosystémů. Současné existující rezervace tedy nemohou nést vinu za nepřirozenou druhovou skladbu v okolních hospodářských lesích, kterou je zdůvodňována těžba v dosud nejzachovalejších lesních fragmentech v Beskydech. Jedině změnou přístupu k pěstování lesa – uplatněním přírodě blízkého hospodaření – lze dosáhnout předcházení výskytu „nepředvídatelných okolností“ resp. jejich zmírnění.

Hlubší pohled na problém tzv. „mimořádných okolností“ je ještě zásadnější. Skutečně důsledným předcházením všech mimořádných okolností bychom popřeli vlastní dynamiku vývoje lesa, který není nikdy kontinuální a rovnoměrný, ale je založený na přirozené disturbanci a jevu, nazývaném dynamika plošek (např. Franklin et al. 2007, Begon et al. 1997). Pokud budeme bránit přirozenému vývoji ekosystému, začneme ho řídit směrem, který se vyvine v ekosystém ve zcela jiné, lidmi vysněné a idealizované podobě.

„Pravděpodobně nejdůležitějším zjištěním ekologie druhé poloviny dvacátého století je, že lokální katastrofy jsou zdrojem řádu a stability... Katastrofy mohou mít jen malý rozsah, jako je pád jednoho nebo několika málo stromů, nebo i mnohem větší... Tyto katastrofy vždy vytvářejí mozaiku různě starých porostů. A právě existence této mozaiky zaručuje, že vždy budou někde přežívat organismy schopné osídlit nově vzniklá místa, a neustále tak les obnovovat.“ (Storch 2006).

Hnutím DUHA navržený postup samovolného vývoje není žádnou novinkou, ale byl úspěšně aplikovaný v rezervacích s výskytem lýkožrouta smrkového v řadě evropských zemí – ve Švédsku, (Schlyter and Lundgren 1993), Německu, nebo Polsku (Grodzki 2006). Lesy ponechané v bezzásahovém režimu nemusí nutně hostit větší populace lýkožrouta smrkového. Schlyter a Lundgren (1993) zjistili srovnatelnou, nebo dokonce vyšší početnost lýkožrouta smrkového v hospodářském lese než v rezervaci. K podobnému závěru došli Weslien a Schroeder (1999) v hospodářských a bez zásahu ponechaných porostech v centrálním Švédsku. Během katastrofických událostí – jako jsou rozsáhlé větrné polomy – může velké množství vhodného materiálu pro líhnutí larev zvýšit populaci lýkožroutů (Schlyter and Lundgren 1993). Ovšem risk napadení hospodářských lesů není výhradně způsoben emigrací brouků z rezervací. Když například větrný polom spustí přemnožení v rezervaci, velmi pravděpodobně oslabí také přilehlé lesní porosty (Wermelinger 2004). Navíc, tyto hospodářské porosty (ležící velmi často mimo přirozenou oblast výskytu smrku ztepilého) jsou více náchylné k útokům lýkožrouta smrkového (Christiansen & Bakke 1988). Monokultury – nejčastější případ hospodářských lesů – obecně trpí větším poškozením hmyzu než přirozené porosty (Jackel et al. 2005). **Okolní hospodářské lesy mimo rezervace tedy velmi pravděpodobně hostí vlastní populaci lýkožrouta smrkového a rezervace pro ně nejsou primárním zdrojem „nákazy“.**

Fakt, že kůrovcem napadené a ponechané stromy v rezervacích nejsou příčinou vyššího odumírání smrku v okolních hospodářských lesích potvrzují i další studie Peltonena (1999) nebo experimentální ověření Hedgrenema et al. (2003). Je nutné zdůraznit, že možnosti šíření a přemnožení kůrovce jsou kromě existence vhodného substrátu pro vývoj v podmínkách střední Evropy výrazně ovlivněny klimatickými faktory, především teplotou (Wermelinger & Seifert 1998, 1999). Důležitým faktorem tlumícím přemnožení lýkožrouta je intraspecifická kompetice – plodnost samic a přežívání jejich potomků je negativně závislá na hustotě napadení lýka (Anderbrant 1990, Weslien 1994). Přirození nepřátelé lýkožroutů jako predátoři nebo parazitoidi, mohou také dramaticky snížit jejich množství (Weslien 1994, Kenis et al. 2004, Wermelinger 2002, 2004). Wermelinger (2002) tvrdí, že predátoři (např. pestrokrovečník mravenčí) hrají významnou roli při nižších hustotách lýkožrouta smrkového a na začátku přemnožení. Jejich úloha je v dalších fázích převzata parazitoidy, kteří potřebují delší čas pro namnožení. Ačkoliv predátoři a parazitoidi pravděpodobně nedokáží zabránit přemnožení kůrovce při ostatních maximálně příznivých (zejména klimatických) podmínkách, jejich role je důležitá při nižších hustotách a při kulminaci a retrogradaci přemnožení. Jakýkoliv účelový zásah, odkorněování a odvážení napadených kmenů tak negativně ovlivňuje nejen kůrovce, ale také jeho přirozené nepřátele a dochází ke zbytečné destabilizaci zpětných vazeb ekosystému.

Shrneme-li základní myšlenku, **Hnutí DUHA nevidí žádný relevantní důvod, proč by Správa CHKO Beskydy měla souhlasit s nahodilými těžbami v nejzachovalejších lesních fragmentech v Beskydech a jaký přínos by tyto zásahy mohly mít pro předměty ochrany (různé typy lesa jako ekosystému) a zvláště chráněné druhy v něm žijící.**

2) Zhoršení podmínek pro zvláště chráněné druhy

Je zřejmé, že těžba a odvoz dřeva v přírodních rezervacích zvýší uniformitu porostů a sníží podíl mrtvého dřeva. To znamená potravní základnu pro stovky druhů organismů a v dlouhodobém horizontu například horší schopnosti vsakování vody, méně úkrytů pro živočichy a ochuzování půdy a celého ekosystému o živiny. Asi třetina evropské lesní fauny a flóry ke svému životu potřebuje tlející dřevo nebo staré, mohutné stromy (Dudley & Vallauri 2004); stejně tak 34 % ze 13 600 druhů hub, lišejníků, bezobratlých a obratlovců, které obývají německé lesy (Müller et al. 2008).

Například datlík tříprstý, který je předmětem ochrany v ptačí oblasti Horní Vsacko, se obecně nevyskytuje v porostech, kde zlomy tvoří méně než pět procent stojících kmenů (Butler et al. 2004). V Bělověži je v místech, ve kterých se netěží dřevo, třikrát více datlíků než v částech lesa, kde bylo kácení povoleno (Weselowski et al. 2004) Přitom každý hnízdící pár v Německu potřebuje k životu nemalou plochu: 34–287 hektarů (Pechacek 2004) a podmínkou jejich výskytu jsou pralesovité porosty v hnízdnicích biotopech a v okolní krajině (Pakkala et al. 2002).

Vytváří pak vážné nebezpečí, že při důsledném asanování všech kůrovcových stromů dojde k výraznému oslabení populací druhu až pod hranici jejich dlouhodobého přežití na Vsacku. Jelikož se kůrovcem napadené stromy běžně odstraňují v okolních hospodářských porostech a jejich dlouhodobý výskyt je zde minimální, pak asanování kůrovcových stromů i v rezervacích (což jsou jádrové oblasti výskytu datlíka a dalších druhů) nutně povede k drastickému zmenšení potravních možností datlíka tříprstého a dalších druhů ptáků hledajících potravu pod nebo na kůře stromů.

Vzrostlé smrky kromě toho mají řadu jiných důležitých funkcí v ekosystému smrkobukového vegetačního stupně. Například se stárnutím a postupným odumíráním smrků zlepšují potravní, úkrytové či hnízdnicí příležitosti pro dutinové hnízděče.

Pokud se jedná o stanovištně nepůvodní dřeviny, které nemají vyloženě invazní či expanzivní chování, dá se předpokládat, že v průběhu času tyto budou vytlačeny stanovištně původními (a tedy lépe podmínkám přizpůsobenými) druhy stromů. To je potvrzeno zkušenostmi Hnutí DUHA například z nižších poloh Bavorského národního parku, kde byl za bezzásahovou oblast prohlášen v roce 1983 do té doby běžný hospodářský les. Vše proběhne sice možná za delší čas, ale zato přirozenou cestou a takovým směrem, který přesně odpovídá současně působícím podmínkám prostředí. Proč by se měla ochrana přírody (v součinnosti s lesními hospodáři) za každou cenu snažit porosty násilně převádět a předělávat „k obrazu svému“, když k tomu s velkou pravděpodobností dojde přirozenou cestou, zcela zdarma a bez rizika poškození ekosystému a negativních zásahů do populací chráněných druhů?

Předmětem ochrany v přírodních rezervacích nejsou pouze chráněné druhy, ale celý ekosystém, jenž je vytvářen všemi organismy, které se na daném místě vyskytují či mohou vyskytovat při náhodné migraci, nebo se tam mohou vyskytnout někdy v budoucnu, pokud se v území budou nacházet vhodné podmínky. Pokud se však v částech ZCHÚ, které jsou tvořeny porosty s nižším stupněm přirozenosti, budou stále uplatňovat různorodé lidské zásahy (např. nahodilé těžby smrku), pouze se tím oddálí možnost ekosystému lesa ke své přirozenosti směřovat (k přirozenosti ve smyslu vývoje bez cílených lidských zásahů). Tento fakt je evidentní např. z přílohy č. 2 k vyhlášce č. 60/2008 Sb., která popisuje postup při stanovení přirozenosti porostů. Mezi hodnocenými faktory jsou např. nahodilá těžba živých (aktivních) stromů, zpracovávání a odvoz odumřelého dřeva apod. Souhlasem s nahodilou těžbou dochází ke kontinuálnímu znehodnocování porostů. Těm je totiž cílenou těžbou bráněno dosáhnout podoby nejlépe přizpůsobené místním podmínkám a přirozené dynamiky.

Bez toho, aniž bychom nechali lesy bez lidských zásahů (jako referenční plochy) se nikdy nedozvíme, jak vypadá přirozený les, vyvíjející se v současných podmínkách, které jsou ovlivněné člověkem (historické zásahy do lesů, klimatické změny, vyhynutí některých druhů organismů, aj.) a jaké je jeho „optimální“ druhové složení. Navíc v PR Kutaný, nacházející se v rozpětí nadmořských výšek 610 až 770 m, smrk není na celém území „stanovištně nepůvodní“ dřevinou, neboť ve výškách 700–900 m n.m. se nachází 6. lesní vegetační stupeň – smrkovo-bukový a určitá příměs smrku je zde opodstatněná.

Významným přínosem ponechání samovolnému vývoji by mimo jiné bylo i to, že zájemci z řad vědců i veřejnosti budou mít jedinečnou možnost sledovat a zjistit, jak se člověkem ovlivněný ekosystém dostává do **přírodního** stavu (záměrně nepoužíváme „k **původnímu** stavu“, protože přizpůsobování a evoluce organismů jde směrem kupředu, ne nazpět k původním, kdysi výhodným adaptacím).

3) Likvidace referenčních ploch

Na území LČR LS Vsetín se nachází jen velmi omezené množství MZCHÚ o celkové rozloze menší než cca 300 ha. To představuje jednotky procent z celkové výměry pozemků obhospodařovaných v LHC Velké Karlovice. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejzachovalejší lesní fragmenty (z hlediska prostorové a druhové skladby porostu), soustavné narušování přírodního vývoje v těchto plochách znemožní v budoucnu sledování vývoje jako referenčních ploch.

Hana Kovaříková
koordinátorka Hnutí DUHA Olomouc

Vyřizuje: Miroslav Kutal, Leona Machalová

Prameny:

Anderbrant O., 1990: Gallery construction and oviposition of the bark beetle *Ips typographus* (coleopteran: Scolytidae) at different breeding densities. *Ecological Entomology* 15, 1-8.

Begon M., Harper, J. L. & Townsend C. R., 1997: *Ekologie: jedinci, populace a společenstva*, Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc 1997.

Butler R., Angelstam P., Ekelund P. & Schlaepfer R., 2004: Dead wood threshold values for the three-toed woodpecker presence in boreal and sub-Alpine forests, *Biological Conservation* 119: 305–318.

Christiansen E. & Bakke A., 1988: The spruce bark beetle of Euroasia. In: Berryman, A. A. (ed.): *Dynamics of forest insect populations*. Plenum Publishing Corporation, pp. 480-503.

Dudley N. & Vallauri D., 2004: *Deadwood – living forests*, WWF, Gland.

Franklin J. F., Mitchell R. J. & Palik B. J., 2007: *Natural disturbance and stand development principles for ecological forestry*. Northern Research Station General Technical Report NRS-19., Delaware, USA, 48 pp. Nebo

Hedgren, P. O.; Schroeder, L. M.; Weslien, J., 2003: Tree killing by *Ips typographus* (Coleoptera: Scolytidae) at stand edges with and without colonized felled spruce trees. *Agricultural and Forest Entomology* 5 (1) : 67-74.

Grodzki W., Jakus R., Lajzova E., Sitkova Z., Maczka T., Skvarenina J., 2006: Effects of intensive versus no management strategies during an outbreak of the bark beetle *Ips typographus* (L.) (Col.: Curculionidae, Scolytinae) in the Tatra Mts. in Poland and Slovakia. *Annals of Forest Science* 63 (1) : 55-61.

Jactel H., Brockerhoff E. & Duelli P., 2005: A test of the Biodiversity-Stability Theory: Meta-analysis of Tree Species Diversity Effects on Insect Pest Infestations, and Re-examination of Responsible Factors. In: Scherer-Lorenzen, M., Körner Ch., Schulze E.-D. (Eds.): *Forest Diversity and Function - Temperate and Boreal Systems*. Ecological Studies, Springer-Verlag: 235- 262.

Kenis B., Wermelinger & J.C. Grégoire, Natural enemies of bark beetles In: F. Lieutier, K.R. Day, A. Battisti, J.C. Grégoire and H.F. Evans, Editors, *Bark and Wood Boring Insects in Living Trees in Europe, a Synthesis*, Kluwer, Dordrecht (2004), pp. 237–290.

- Muller J., Busler H. & Kneib T., 2008: Saproxylic beetle assemblages related to silvicultural management intensity and stand structures in a beech forest in Southern Germany, *Journal of Insect Conservation* 12: 107–124.
- Pakkala T., Hanski I. & Tomppo E., 2002: Spatial ecology of the three-toed woodpecker in managed forest landscapes, *Silva Fennica* 36: 279–288.
- Pechacek P., 2004: Spacing behaviour of Eurasian Three-Toed Woodpecker (*Picoides tridactylus*) during the breeding season in Germany, *The Auk* 121: 58–67.
- Peltonen M., 1999: Windthrows and dead-standing trees as bark beetle breeding material at forest-clearcut edge. *Scandinavian Journal of Forest Research* 14 (6) : 505-511.
- Schroeder L. M. & Lindelow A., 2002: Attacks on living spruce trees by the bark beetle *Ips typographus* (Col. Scolytidae) following a storm-felling: a comparison between stands with and without removal of wind-felled trees. *Agricultural and Forest Entomology* 4 (1) : 47-56.
- Storch D., 2006: Jaký je vlastně les: obraz lesa v přírodních vědách, *Dějiny a současnost* 11: 34–36.
- Wermelinger B., 2002: Development and distribution of predators and parasitoids during two consecutive years of an *Ips typographus* (Col., Scolitidae) infestation. *J Appl. Entomol.* 126, 521-27.
- Wermelinger B., Seifert M., 1998: Analysis of the temperature dependent development of the spruce bark beetle *Ips typographus* (Col., Scolitidae) infestation. *J Appl. Entomol.* 122, 185-191.
- Wermelinger B., Seifert M., 1999: Temperature-dependent reproduction of the spruce bark beetle *Ips typographus*, and analysis of potential population growth. *Ecol. Entomol.* 24: 103-110.
- Wermelinger B., 2004: Ecology and management of the spruce bark beetle *Ips typographus* – a review of recent research. *Forest Ecology and Management* 202, 67-82.
- Wesolowski T., Czeszczewik D., & Rowiński P., 2005: Effects of forest management on three-toed woodpecker *Picoides tridactylus* distribution in the Białowieża Forest (NE Poland): conservation implications, *Acta Ornithologica* 40: 53–60.
- Weslien J. & Schroeder L. M. 1999: Population levels of bark beetles and associated insects in managed and unmanaged spruce stands. *Forest Ecology and Management* 115 (2/3) : 267-275 1999.
- Weslien J., 1994: Interaction within and between species at different densities of the bark beetle *Ips typographus* and its predator *Thanosimus formicarius*. *Entomol. Exp. Appl.* 71, 133-143.